

PESTI DIVATLAP.

32-dik szám.



NYÁRUTÓ 8-kán.

KÖLCSEY FERENCZ.

Néhány nap mulva nyolcz éve lesz, hogy a magyar irodalom s politika egéről egy első rangu csillag tűnt le. S ez Kölcsey Ferencz volt.

Áldásul adá őt az ég kegyelme a magyar hazának, s legmunkabíróbb delén, a nagy férfiakban olyannyira szegény kor pótolhatlan veszteségére, ismét visszavevé magához.

Nem hisszük, hogy olvasóink között találkozzék valaki, ki előtt a Kölcsey-név ismeretlen volt, vagy volna jelenleg; kinnek szívébe az ő szépirodalmi munkálatai, e valódi szivgyöngyök, kisebb nagyobb mértékben be nem szívárogtak, lelkét az ő

legmegtisztaltabb elvekre épített politikai eljárásai, harczai imádászerű csodálatra nem ragadtak, kinek arczát könyvek ne harmatozták, s keblében nehéz fellegei a veszteségnek ne borongtak volna kora hunytán a feledhetlen emlékü férfinak. S épen azért, mert a mondottak igazságáról meg vagyunk győződve, kedves dolgot vélünk cselekedni, midőn a korán szenderültnek, Ferenczy szobrászunk által museumunk számára véselt emlékszobrárt rajzban közölve, egyszersmind életrajzát is visszaidézzük egy pár sorban olvasóink figyelmébe:

Született Sző-Demeteren, Közép-Szolnok megyében, augusztus 8-án 1790., s tanulmányait a debreczeni reform. collegiumban végezte. Már itt megbarátkozott teljesen a classica régiség két nyelvén kívül a francziával és némettel, s az ottani válogatott könyvtár segédelmével ezeknek jeles íróit nagy buzgósággal tanulta; a magyar irodalmat a Kazinczy munkái kedvelteték meg vele. 1809. Pesten a kir. táblához jegyzőnek eskütt fel, s itt szövé Szemerével azon meleg barátságot, mely őt egész sirjaiglan kísérte. Első költői dolgozatai Horvát István „Dámák kalendáriumá“-ban s az erdélyi „Muzeumban“ jelentek meg. 1815-ben következett Kazinczy mellett a „Felelet a Mondolatra“ s 1817-ben Csokonai, Kis és Berzsenyi munkáinak bírálata, melynek amaz ingerlékeny korban neki annyi kellemetlenséget okozának, hogy valamennyi régi s új költőink szándéklott bírálásával felhagya, s több évi hallgatás után is csak verseket adván az Aurora, Hebe, Aspasia és Koszorúban, melyek felett az olvasók elfeledvén a szigorú kritikust, benne a költőt szerették meg. 1826-ban jelent meg tőle a kassai „Minervában“ az Iliás I. könyvének fordítása, s ekkor vonatott be Szemere által a Muzáron szerkesztésébe is (Pest, 1826. 7, 9, négy kötet), mely a m. aesthetikai irodalomra nem csekély befolyással volt. S noha 1828-ban Szatmárban tiszteleti, majd rendes főjegyzővé s 1832-ben ugyanazon megye részéről országgyűlési követé választatott, mely pályán is országos tisztelet tárgyává lön: mégis folyvást dolgoztatott, név szerint Bajza Aurorája- s Kritikai lapjaiba, Szemere Aurorája- s a Muzáron új folyamába (1833), és utóbb az Athenaeumba is. A m. akadémia igazgatótanácsa őt az irodalom körüli érdemei s ritka tehetségei tekintetéből 1830. nov. 17. a nyelvtudományi osztályba vidéki második rendes

taggá nevezte; 1835-ben pedig a tiszteleti taggá választott Kisfaludy Sándor helyett elsőnek, fizetéssel. A halál őt, egy heti betegség után, Csekén, Szatmár-megyében aug. 24. 1838. ragadta ki családja karjai közül, mindazoknak, kik őt, mint íróit, hazafit és embert ismerték, élénk fájdalmára.

* * *

Kölcsey Ferencz, mint említők, politikai pályáján is oly nagyszerű tünemény volt, minővé őt irodalmi munkálatai tevék. Egyike volt ő a legjelebb s leggondolkodóbb reformereknek, kiknek feladásul jutott a magyar politikai élet göröngyeit egyengetni, s elsőkül menni a labirynthszerű, járattalan ösvényen. Ő már az 183²/₆ országgyűlés alkalmával, mint szatmármegyei követ, oly haladási elvekért küzdött, melyeknek nagy része életbe léptetett, nagy része pedig mind e napig is folytonos küzdelem tárgya. Minő hittel s eltökéltséggel vállalta el s küzde meg követségé magas feladatával: álljanak itt annak bebizonyítására e néhány, a boldogult országgyűlési naplójából (melly, fájdalom! összes munkái közt nem láthata napfény) vett sorok.

* * *

„Még a nádor nincs itt; az egymás után érkező követek téli lakait rendezgetik, s én szombámra zárkozva gondolkodom a hazáról, melynek nevében jöttem munkálni és minden bizonnyal — küzdeni.

Ime ez a haza, mely gyermekségem álmaiba, mely ifju- és férfikorom érzelmeibe lángvonásokkal szövé szent képét; ez a haza, melynek dicsőségeért meghalni oly régi s oly szép gondolata vala lelkemnek; s melynek háromszáz évű sebeit szívem alatt ezerszer érzém megújulni! Ez a haza, mely Plutarch hőseit olvastomban egyetlen egy ideál volt az ifjunak; mely-

nek nevével összeolvadt kebelemben minden, a mit hit és remény, hűség és szerelem, — minden, a mit az emberiség legforróbb és tisztább érzelmei nyújthatnak. És e hazáért szenvedett Hunyadi hálátlanságot és üldözést; e hazáért rohant Szondi a halálba; e hazáért patakzott a Zrínyiek vére; e hazáért választott sok nemes önkényt számkirotást — szerelemből fosztván meg magát attól, a mihez élte minden boldogságát kötötte.

S te mit fogsz érette tenni? Mit fogsz tenni most, midőn álmok helyett, való pálya nyílik előtted? Lesz-e erőd létre hozni az ideákat, mik 20 év óta boronganak kebledben? Lesz-e bátorságod szembeállani minden akadállyal, mik új, az ismeretlen pályázót utat ezerfelől elzárják? Fogsz-e tűrni rettentést, ki barátság és szeretet karjából léptél ki? fogsz-e tűrni jéghidegséget, kit forró kebel apolt mind eddig? fogsz-e tűrni hálátlanságot s félreértést, kiért a szenvedés óráiban meleg könyvek hullottak, s kinek kedvező pillantások szeszélyeit is szeliden fogadták? —

De fogsz-e ostromot is állani a kísértések között? fogsz-e hüven maradni, ha tántorodásodra bér tétetik? fogsz-e szél és hab ellen küzdeni, ha minden elhagy; ha bűnnek mondatik, a mit angyalod kebled mélyén sugall; ha minden való és jó, minden szép és nagy legyőzve süllyedez? Oh jól érzem én, mit és mennyit kellene tennem! Te pedig ott fenn, vagy itt benn, ki mindeddig tisztán megőrzéd e kebelt, adj segédet mind végiglen!

* * *

Nő nem fonta karjait a boldogult nyaka körül; gyermekeket nem rengete térdein. Az élet ezen édességeiben tetszett őt az isteni kegyelemnek nem részesíteni — talán azért, hogy azon kegyeletet, melyet nékiek szentelhetende, a haza számára tarkargathassa meg, s hogy annál osztatla-

nabbul áldozhassa életét honának, mi legfőbb, s lantjának, mi legkedvesb kincse vala. Ámde azért voltak szerettei, kiket rokonsági lánczok forrasztának szívéhez, — és szereté is ezeket, és ezek körében élte le munkaterhes napjai legnagyobb részét. Minő kegyelettel viseltetett irántuk, az idézendő, s szinte országgyűlési naplójából vett sorok minden pontjai eléggé tanúsítják.

* * *

„Elhagyatva érzem magamat. Mert valljátok meg, ha lehetséges e a költőnek, ki élete minden napjaiban részvétért, barátságért és szeretetért epedett; ki lánghatva és olvadozva fűzte magát azon kevesekhez, kik őt értették; kinek minden pillanatban ápoló kézre és meleg kebelre vala szüksége, hogy a midennap keménysége és hideg-volta ellen őriztessék; kit lélekború lepett meg, valahányszor idegen szem közelített ahhoz, a mit ő szentnek, illethetetlennek hitt, s a miről a sokaság álmodni sem tudott; ha lehetséges e a költőnek, illy messze a nékiek kedvesektől, illy messze mindazoktól, kik lelkébe pillantottak, kik lelkét is értették, szorongás nélkül élnie? Elválásom órájában háznépem a Tiszaparton forró könyeket sirt érettem; barátim a Dunánál néma fájdalommal nézték távozásomat; s ime kiért másutt szívek dobognak, kinek pillantait, kinek ajakmozdulatit figyelmes részvételt kísérte: most itt áll nem ismerve, nem keresve senkitől.

De boldog az, kinek van valakije, bár távolban is, hogy magánóráiban érte sohajtson; hogy a messzeségbe hív emlékezettel kísérje! El van ő távozva kedveseitől, de nem elszakadva. Oh az a láncz, melly lelküket fűz együvé, csak akkor pattan el, midőn szeretet, barátság és erény elsüllyednek; s ezek tiszta kebelben nem süllyednek el! Szerencse nektek, ha mondásimat teljes mértékben mind érzitek, mind

értitek; s ha nem értitek, fordítsátok el e lapot, mely minden esetre kevéshez szől!“(*)

A boldogult lyrai dolgozatait 1832-ben Szemere Pál szedte össze s adta ki. Számos philosophiai, kritikai, aesthetikai, s költői művei összecszedését s kiadását hunyta után Szemere Pál, Eötvös József s Szalay vállálák magukra, s azokat már nagy részint világ élébe is bocsáták őt füzetben. A hatodik füzet, mely országgyűlési naplóját, szónoklatait, s némelly eddig napfényre nem bocsátott leveleit tartalmazandja, e honban nehezen látandhat most még, hacsak későbbben nem, napvilágot.

„Nagy ember volt Kőlcsey — mond Kállay —; nagy ember volt ő a szó teljes értelmében.“ „A világító-torony lámpája aludt ki e férfi halálával!“ jegyzé

*) Idézett naplótöredékeket, tek. Kőlcsey Ádámné asszonyság- s Obernyik Károly ur jószívűségéből közöljük.



Kőlcsey sírjánál.

Szellem.

Sírhalmok közt,
Mellyeknek emlékét
Elhossa mindenik tavasz,
És elragadja minden ős,
Bús vándor, mit keressz?

Vándor.

Egy nevet.

Szellem.

Név nincsen itt,
Csak por.

Vándor.

Port keresek,
Ha úgy akarod;
De melynek neve más,
Mint a föld porának.

meg a lelkes Szemere B. — Igen! benne erő, munkásság, feláldozás hunyt el, az erény legszilárdabb oszlopa dőlt ki. Szíve, esze s akarata mindig helyen állottak; sérteni nem tudott; a sértést nemesen tűrte. Tudománya, izlése, ékesszólása, boldogabb körülmények közt, más időszakban, és más honban őt csillagok közé emelhetik vala fel, most pedig a Túr vizétől mosott parlag földben, disz és emlék nélkül hevernek tetemei, melyeknél sokkal gyönyöbb csontvázak kerültek már Pantheonba.

De ez szokott sorsa a nagy embereknek. Camoens s félreismeret s mellőzött nagyság leverő érzetében temetkezék hullámsírhájába; a XIX. század világgrázó hatalmas óriása, a száműzetés ködöző szigetén dőlt az enyészet karjaiba.

Kőlcsey Ferenczet a magány érelék naggyá, s a sír magánya fogadá keblébe is, azon elrejtett távol földön, hol ugys kevés vándor fogja nyugalmat háborítani.

A szerk.